

Lp Kärt Nemvalts ja Alex Luik

Justiits- ja Digiministeerium

Kart.nemvalts@justdigi.ee

Alex.luik@justdigi.ee

PÖÖRDUMINE

11. november 2025

Eesti Arhitektide Liit, Eesti Kunstnike Liit, Eesti Kirjanike Liit, Eesti Heliloojate Liit, Eesti Sisearhitektide Liit ja Eesti Maastikuarhitektide Liit (edaspidi nimetatud kui “autorid”) esitavad käesolevaga oma seisukohad ja ettepanekud seoses autoriõiguse seaduse muudatustega, mis puudutavad autori isiklike õiguste kataloogi muutmist.

Autorite esindajad osalesid 21.10.2025 toimunud Justiits- ja Digiministeeriumi ümarlaul, kus arutati plaanitavaid autoriõiguse seaduse muudatusi, ning töid üheselt välja, et on vastu autoriõiguse seaduse § 12 muutmisele ja isiklike õiguste kataloogi lühendamisele. Autorid on täielikult vastu ettepanekule viia autori isiklik õigus teose puutumatusse ja teose lisadele varaliste õiguste alla ning siduda see edaspidi isikliku õiguse kataloogis üksnes autori au ja väärkuse kaitsega.

Ümarlaulul ilmnis selgelt, et sellist muudatust soovib eeskätt IT- ja tööstussektor, kus autoriõiguse objektideks ei ole klassikalises mõttes kunstiteosed, vaid pidevalt käibes olevad ja funktsionaalsed teosed, nagu tarkvaralahendused jms. Need valdkonnad eeldavad teoste pidevat muutmist ja täiendamist, mistõttu võib teose puutumatus põhimõtte neis kontekstides tõesti takistada kiiret innovatsiooni. Samas on klassikaliste loomevaldkondade – arhitektuuri, kujutava kunsti, kirjanduse, audiovisuaalse ja muusikalise loomingu – olemus teistsugune. Need teosed on oma iseloomult terviklikud ning omavad kultuurilist ja kunstilist väärtust ning neid teoseid ei ole pidevalt vaja käibes muuta. Vastupidiselt, selliste klassikaliste teoste lihtne muutmise võimalus seab ohtu teoste väärtuse ja säilimise.

Autorid mõistavad, et IT-sektor vajab paindlikkust, ent rõhutab, et lahendus peab olema sektoripõhine, mitte universaalne. Üksikute majandussektorite praktiliste vajaduste rahuldamine ei saa toimuda autoriõiguse põhimõttelise eesmärgi arvelt.

On ääretult oluline, et autoriõiguse seaduses säiliks praegusel kujul klassikaliste teoste isiklike õiguste kaitse. Vastasel juhul kannatab mitte ainult autori looming ja teose terviklikkus, vaid ka kultuur tervikuna. Arhitektuuriteosed, kujutava kunsti teosed, kirjandusteosed, muusikateosed ja palju teised klassikalised kunstiteosed, erinevalt näiteks tarkvarast, ei vaja pidevat töötlust, muutmist ega uuendusi. Autori isiklik õigus teose puutumatusse ja lisadele tagab võimaluse luua tervikteos, mille kontseptuaalne ja esteetiline ühtsus on kaitstud ka pärast tellimuse täitmist. See õigus loob ka võrdväärsema pinnase autori ja tellija suhtes, vältides olukordi, kus majanduslikult tugevam pool (tellija) dikteerib loomingulisi otsuseid.

Autoriõiguse seaduse eesmärk on mitte ainult autori kui loovisiku kaitse, vaid ka autori poolt loodud teose kaitse. Kindlasti ei ole autoriõiguse seaduse peamine eesmärk üksnes teoste kasutamisest saadav tulu. Seda kinnitab ka autoriõiguse seaduse § 1: ” autoriõiguse seaduse eesmärk on tagada kultuuri järjepidevus ja kultuurisaavutuste kaitse, autoriõigusel põhinevate tootmisharude ja rahvusvahelise kaubanduse areng ning luua autoritele, teose esitajatele, fonogrammitootjatele, televisiooni- ja raadioteenuse osutajatele, filmi esmasalvestuse tootjatele, andmebaasi tegijatele ning teistele

käesolevas seaduses nimetatud isikutele soodsad tingimused teoste ja muude kultuurisaavutuste loomiseks ja kasutamiseks.” Kui seadusandja seab esikohale teose lihtsa ja tulusa kasutamise, muutub autoriõigus pelgalt majandusõiguseks, mitte kultuuriõiguseks.

Autorid juhivad tähelepanu, et teose puutumatuse õigus ei ole varaline õigus. See ei ole seotud teose kasutamisega majanduslikus mõttes, vaid autori loomingulise tahte ja tervikteose loomise ja säilimise kaitsega. Seetõttu on eksitav ja sisuliselt väär tõlgendada seda kui varalist õigust või siduda see üksnes autori au ja väärkuse kaitsega nagu seda näeb ette praegune ministeeriumi seaduse muutmise kava. Autori isiklike õiguste eesmärk on laiem – kaitsta loomingulise väljenduse autonoomiat ja tagada, et ühiskondlikult olulised teosed säiliks oma kunstilises ja kultuurilises tähenduses.

Lisaks juhivad autorid tähelepanu, et väär on Justiits- ja Digiministeeriumi väide, justkui tuleks autoriõiguse seaduse isiklik õigus viia varalise õiguse alla, et viia Eesti autoriõiguse seadus kooskõlla Berni konventsiooni artikliga 6bis. Berni konventsioon kehtestab minimumnõuded, mitte maksimumstandardid, mis tähendab, et liikmesriigid, sh Eesti, võivad kehtestada tugevama isiklike õiguste kaitse, kui vaid pelgalt autori au ja väärkuse kaitse.

Samuti on oluline rõhutada, et varaline õigus teose töötlemisele (nt raamatu ekraniseerimine jms) on olemuslikult erinev isiklikust õigusest teose puutumatusele. Kui teose puutumatuse õigus taandada üksnes varaliseks õiguseks või au ja väärkuse küsimuseks, kaotab see oma mõtte.

Eesti arhitektuur, kirjandus, kunst ja muusika on osa rahvuslikust identiteedist. Teosed võivad seista sajandeid, kujundades põlvkondade esteetikat ning kultuuri- ja keskkonnatunnetust. Seetõttu peab autoril säilima õigus seista oma teose terviklikkuse eest ka pärast selle valmimist. See ei takista mõistlikke muudatusi – juba praegu võimaldavad lepingud tellijatele teha muudatusi, mis ei riku teose olemust. Kuid otsus, mis on "vajalik muudatus" ja mis on "loomingu rikkumine", peab jääma autori ja tellija dialoogi küsimuseks, mitte pelgalt rahaliseks kalkulatsiooniks. Siinjuures märgivad autorid, et on nõus sellega, et autor saab isiklikku õigust teha teoses muudatusi või lisada sellele lisasid, anda kasutusse nõusoleku alusel ehk tegemist ei ole olukorraga, kus seadus ei võimaldaks autoril anda luba või nõusolekut teose muutmiseks või sellele lisade lisamiseks – seda kasutavad autorid käibes juba praegu väga palju, mis tagab teoste tavapärase kasutamise, ent säilitab autorile teose terviklikkuse kaitse.

Autorid rõhutavad, et autoriõiguse nõrgestamine isiklike õiguste arvelt ei ole pelgalt juristide tehniline küsimus, vaid kultuuripoliitiline otsus, millel on pikaajalised tagajärjed Eesti kultuuri kestlikkusele.

Eeltoodust tulenevalt paluvad autorid jätta autori isiklike õiguste kataloogi muutmata ning leida vajadusel IT- ja tööstussektorile sektoripõhine lahendus, mis arvestab nende tegevusvaldkondade eripära, kuid ei muudaks autoriõiguse seaduse eesmärki – kaitsta autorit ja kultuuri. Looming ei ole tarbeese ega pelgalt vara, vaid ühiskonna vaimne kapital, mille terviklikkuse kaitse on meie ühine vastutus.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Aet Ader, Eesti Arhitektide Liit

Märt-Matis Lill, Eesti Heliloojate Liit

Maarin Ektermann, Eesti Kunstnike Liit

Tarmo Piirmets, Eesti Sisearhitektide Liit

Maarja Kangro, Eesti Kirjanike Liit

Maarja Gustavson, Eesti Maastikuarhitektide Liit